

VIVA AMERICA!

AF THEODOR CHRISTENSEN

I en kort reportagefilm om den 1. maj 1961 – halvvejs ugerevy, halvt dokumentarfilm – slutter *Fidel Castro* af med at udbringe et flerfoldigt Leve! Revolutionen skal leve, socialismen leve, leve det cubanske folk – og til sidst, uden oratorisk bravado: Leve Amerika!

For ret at vurdere denne klimaks, bør man erindre, hvornår disse ord blev sagt. Det var to uger efter den af USA iscenesatte invasion, der som bekendt blev slået tilbage på 72 timer. Cuba er ikke bare et land med revolutionært regime, nært knyttet til de socialistiske lande i Europa og Asien. Cuba er også et land i Amerika. Dets revolution, fire års eksplosive forandringer, hele landets sociale, politiske og kulturelle make-up hænger sammen med denne placering på den vestlige halvkugle.

Cubas særstilling i samtiden kan man kun gøre sig håb om at forstå lidt af ved at deponere alle fordomme i Habanas lufthavn og møde virkeligheden så forudsætningsløst, man evner. Det gælder også, hvis man vil erfare noget om cubansk film. Før revolutionen eksisterede fænomenet ikke. Efter sigende opretholdt nordamerikanske forretningsinteresser en betydelig produktion af pornografiske film i Habana. I Cubas biografer så man Hollywoods film. Disse forhold stemte ganske overens med det åndelige klima, som skabtes af USAs indflydelse. Den følelse man finder mest udbredt hos intelligensen i Cuba er snarere ringeagt overfor den store nabo end had. Når naboerne ikke kom for at gøre forretninger, havde de kun tre formål i Cuba: De kom for at spille, drikke og hore.

*

"ICAIC" – (Instituto Cubano del Arte e Industria Cinematograficos) samler al filmaktivitet i Cuba. Der findes biografer, de ikke kontrollerer – nogle organisationer har biografer, der findes også private. Men produktion og udlejning, dokumentarfilm og spillefilm, laboratorium og atelier, alt er samlet inden for "ICAIC", et af de institutter, som den cubanske revolution kan opvise mange eksempler på. Institutterne – filminstitutet, landbrugsinstitutet, benzininstitutet! – er autonome organer. De sorterer ikke under noget ministerium, tager ikke mod ordrer fra andre organer under den revolutionære regering. Kun regeringen kan gribe ind i instituttets virksomhed.

Intet under, at instituttet er en meget yndet

organisationsform hos de cubanske revolutionære – og hos filmfolkene. Disse organer opstod, når der var brug for dem, og i stedet for at lase dem fast i et fasttømret administrationsapparat (som i øvrigt ikke eksisterede) gav man f.eks. „ICAIC“ den størst mulige bevægelsesfrihed. Det betød, at da en gruppe filminteresserede unge revolutionære en gang i 1959 fandt, at der var behov for en cubansk filmorganisation, så blev den dannet. I mellemtiden er den vokset ganske betydeligt. I dag arbejder ca. 400 mennesker i "ICAIC" – tallet omfatter produktion, distribution, teknik, atelier, filmmuseum. Der var i august 1962 færdiggjort 3 cubanske spillefilm, 30–40 dokumentarfilm foruden ugerevyer og undervisningsfilm. Kræfterne er unge og uprøvede. Med tre film bag sig er man veteran. Talenterne – og der er forbløffende mange, som netop er *filmtalenter* – rekrutteres bl. a. fra universiteterne, som var lukket det sidste år af *Batista*-diktaturet. Nogle gjorde omvejen via fjernsynet – Cuba havde naturligvis i kraft af sin USA-tilknytning et kommercielt TV – men dels lærte man ikke meget der, dels gik mange direkte fra det afbrudte studium over til filmen. De har haft udenlandske lærere, først og fremmest *Joris Ivens*, men også *Zavattini*, der var med til produktionen af spillefilm. En række udenlandske instruktører har lavet film i Cuba – *Roman Karmen* fra Sovjet-Unionen, *Chris Marker* fra Frankrig – og i 1962–63 gennemføres en række co-produktioner med eksempelvis Frankrig, Tyskland, Tjekoslovakiet og Sovjet-Unionen. Der vises film fra mange lande, og de bedste biografer i Habana holder en slags permanent filmfestival i gang – kombineret med kavalkader. Der er noget at indhente, når den nye bølge kommer samtidig med neorealismen, „National Film Board of Canada“ samtidig med „Groupe de trente“ og Danmark, „Night Mail“ samtidig med „Hiroshima“. De cubanske filmkunstnere lærer og absorberer i et hæslende tempo, naturligvis med meget vekslende resultater, fordi megen ufordøjet oplevelse hurtigst muligt omsættes i film. Neorealismen har måske allerede overstået sin største indflydelse, „Hiroshima“ var for nogle måneder siden et idol, mens en af de seneste cubanske spillefilm, der blev færdig i oktober, „Año Nuevo“, synes præget af *Bresson*, der også har været vist i „ICAIC“.

Dokumentarfilmen har været igennem en „free cinema“-periode og er nu ved at komme beriget ud af den. Helhedsbilledet er ikke bare broget og forvirrende, det er også rigt. Der er ingen faste grænser, dokumentarfilminstruktører laver spillefilm, spillefilmens folk gør også dokumentarfilm, ind imellem laver alle reportage, fordi alle lever med i Cubas hverdag, som også uden de udenrigske konflikter er dramatisk nok.

Man skal ikke lade sig forlede til at tro, at det hele er en gang sjov, der også skal bedømmes som sjov. De unge kunstnere, som fra den ene dag til den anden begynder at lave film, er præget af den hastige modning, som historiske kritiske situationer somme tider forårsager. Samtidens krav, virkelighedens og forandringerne format gør dem bedre end de er, i al fald hurtigere!

Det er et paradoks, men i Cuba lever dette paradoks, filmene flåes fra „ICAIC“, behovet er stort, tempoet og inspirationen vokser uaf-ladelig.

Det er forbavsende, at af de tre første spillefilm kan kun én betegnes som delvis konventionel. De to andre er begge fængende. Den første er „Historias de la revolucion“, en episodefilm fra de sidste år før og under revolutionen. Ikke sort hvidt skildret, med en enkelt af episoderne psykologisk nuanceret og menneskeligt bevægende. Dens emne er ansvaret, den enkeltes. Ansvaret for at være med, ansvaret ved at være passiv.

En anden, „El Hoven Rebelde“ (Den unge rebel), har haft Zavattini som rådgiver og er iscenesat af „ICAIC“s produktionschef, *Julio Espinosa*. Den neorealistske indflydelse brydes med Espinosas hedere og mere dramatiske pulsslag. Resultatet er ikke helstøbt; men reaktionen hos en tilskuer udefra er her, som overfor mange cubanske film: Disse folk kommer til at lave gode film, måske endda meget betydelige film.

Den ovenfor nævnte „Año Nuevo“ er iscenesat af *Jorge Fraga*, han og *Alberto Roldán* er de førende dokumentarfilminstruktører, sam-

Fra *Alberto Roldáns* „Colina Lenin“.

mensatte kunstnerpsyker, hvis indstilling til revolutionen ikke er jublende hurra, men alvorlig graven i problemerne fortid-nutid-fremtid. Disse to, skarpt fulgt af *José Massip*, hvis „Historien om en ballet“ fik Grand Prix i Leipzig 1962, er forgrundsfigurer i en dokumentarisk bevægelse, der omfatter ca. 15 instruktører.

„Año Nuevo“ foregår på en politistation den 31. dec. 58, Batistaregimets sidste dag. Hvad skal politifolkene stille op med en fange, de har mishandlet? Hvad skal de gøre af sig selv? Vi ved, hvad der sker ude i byen, men filmen kommer aldrig uden for huset. Det går til den bitre ende, og der hænder ikke ret meget. Fangen dør for dem, selv om de til sidst forsøger at kalde ham til live igen. De strides indbyrdes, de raser i telefonen – det hele er afmagt, det totale nederlag før afgørelsen, almagten absurd devalueret. De absurde træk er meget tydelige i Jorge Fragas stil – de er bevidste. Selv om jeg ikke vidste hvad jeg turde tro og føle, da jeg så filmen første gang, så var der ikke tvivl om cubanernes reaktion. Deres sorte humor, som spiller en stor rolle i alle tilværelsens anliggender, fik dem til at opleve og erkende absurditeten i politifolkenes afmagts-drama.

Fraga har lavet flere dokumentarfilm. Han er en veteran på 26 år. To af disse film handler om lærerinder i bjergene. Det er skik i det revolutionære Cuba, at lærere afslutter deres studium i Sierra Maestra og så at sige går op til pædagogisk prøve der – de underviser nemlig bjergbønderne og deres børn. Bønderne i bjergene er den mest tilbagestående samfundsgruppe i Cuba. De var omtrent 100 % analfabeter.

I sine to dokumentarfilm behandlede han problemet fra dets samfundsmæssige side. Han spejlede det nok i sine personer, men det individuelle var ikke hovedsagen. Nu arbejder han på en spillefilm, også den om lærerinder i bjergene! Men denne gang er det enkeltmennesket, filmen drejer sig om – nærmere for-

klaret to af disse lærerinder, deres liv i nutiden, farvet af fortiden.

En sådan pædagogisk klog, systematisk gen-nemprøvning af en ung lovende kunstners instrument er naturligvis kun mulig for en institution, som har friheden og viljen til at gøre det.

En sådan institution er „ICAIC“, som ledes af en højt kultiveret mand med fingerspidsfornemmelse, *Alfredo Guevara*, lidt ældre, nær ved de tredive.

Alberto Roldán forbliver i al fald foreløbig dokumentarist. I sin stræben, sin holdning til mennesker, minder han om *Humphrey Jennings*. Ikke i sine film – han er for øvrigt ved at lave sin tredje nu. Han er en tvivler, som vil tro. Ikke blot på revolutionen, men på mennesket som har mere at udrette end at fuldbringe en omvæltning, den være sig nok så livsvigtig og retfærdig. Roldán har lavet den præmierede „Colina Lenin“, som for tiden er i Danmark. Filmen er om en forstad til Habana, en bydel med 30.000 mennesker. Hele Cubas livsform, de mest levende af dens kontraster, findes i denne film på 30 minutter.

Massips balletfilm kommer forhåbentlig her til landet. Den er fint gjort, men ejendommeligt nok den af de cubanske film, der virker mest europæisk. Massip har lært det hele. Man skulle tro han havde været gennem dokumentarismens skole – hvad han ikke har. Charmen har han beholdt. Den næste fornyelse skal han hente hjemme i Caribien – ikke her – og hans næste station er for øvrigt, om det går efter hans vilje, en spillefilm.

Og sådan går det nok. Som både Guevara og Espinosa sagde til mig, da vi havde drøftet et filmprogram, jeg havde foreslået: „Vi tror, du har ret. Vi mener også, at vore instruktører kunne lære meget af et sådant program med en fælles linje. Det er bare nødvendigt, at du overbeviser dem om det. Ellers bliver det hele ikke til noget.“

Dette sidste med venlig hilsen til „Statens Filmcentral“, „Ministeriernes Filmudvalg“ og „Dansk Kulturfilm“.